

15. bio nemoćan da prilagodi režim zahtevima aristokratije i da je duh vremena bio otelotvoren u plemstvu (Fire 1994, 233-234). Gledišta francuskih aristokrata (oba Tokvila) su Fireu uporište koje osmišljava u osporavanju tradicionalnih pretežno marksističkih tumačenja revolucije. U metodskom pogledu, isticanje procesne nad događajnom istorijom svakako je teorijski zanimljivo, ali ima i dodatnu ulogu da relativizuje epohalni značaj radikalnih prevratničkih događaja. U teorijskom pogledu, još su analisti indirektno doprineli postupnoj izmeni klasične socijalne istorije Francuske revolucije. Pod njihovim uticajem mnogi naučnici prihvataju pristup *longue duree*, koji je oslabio značaj revolucije kao političkog događaja. Firea je otpor manihejskom duhu historiografije, koja je sve podvodila pod autoritarnu alternativu revolucija-kontrarevolucija, odveo u drugu krajnost. Sada su za suštinu revolucije proglašeni teror, eshatologija, utopija i iluzija. "Prvi zadatak istoričara je da rasprši iluziju o revoluciji kao događaju začetniku i kao događaju koji ima svrhovitost, jer to sputava i sam događaj, i njegove učesnike, i njihove naslednike" (Fire 1990, 128). Posle ovih tvrdnji konzervativci su počeli da hvale Firea, a levica da ga spori. Kako je zapazio nemački istoričar H. Riter (Ritter), Fire je Francusku revoluciju oslobodio komunističkog pritiska. Ali političke pretenzije oslabile su mu logiku tumačenja. Izmena ocene Francuske revolucije podstakla je i zaokret u tumačenju razvoja komunizma. Zbog preplitanja dve revolucije u svesti komunista (Fire 1990, 98) trebalo je srušiti demokratski autoritet prve da bi se poljuljao autoritet druge. Za razliku od levičarskih kritika staljinizma koje su tvrdile da od Oktobra preko staljinizma do Hruščova i Brežnjeva, a pogotovu do Maoa i Kastru nema prave linije niti pravolinijskog determinizma, već su na delu mnogim neideloškim činionicima posredovani diskontinuiteti i zaokreti, Fire je bliže struji koja se trudi da pokaže da je boljševizam nužno okončao u staljinizmu, a da je izvor dogme i zločina u utopiji. Dublje istorijsko obrazloženje ovog determinizma je sumnja u svrhu Francuske revolucije i povlačenje duge jakobinske linije u istoriji leveice. Dok uporno povezuje vremenski udaljene dve revolucije u isto vreme kruti determinizam stalno prebacuje marksizmu. Kod Firea je upadljiva sličnost obrazaca tumačenja Francuske i socijalističke revolucije. Teror s kraja 18. veka izvodi iz jakobinske utopije, a u "Prošlosti jedne iluzije" mesijanstvo komunista je izvor totalitarizma, glavne opasnosti 20. veka. Svaka težnja za radikalnim rešenjem socijalnog pitanja goni u utopiju i teror.

Kada je Fire osmislio ovu teoriju konzervativci više nisu imali potrebu za kritikom socijalizma, jer je idejna borba prešla na sukob između levičara i bivših levičara. Iz Francuske osamdesetih godina ova polarizacija se postupno širila na druge zemlje, a danas je najupadljivija kod bivših socijalističkih država. Koliko god bila bogata Fireova građa i zaključci razuđeni, postoji sličnost sa "Krajem istorije" F. Fukujame koji liberalizam smatra krajem i vrhuncem svetske istorije. Uticajni borac protiv dogme dospao je na kraju u opasnost da se prepusti drugoj dogmi. Pohvale i sporenja suga podstakli da se posle kritike Francuske revolucije obračuna i sa komunizmom 20. veka. Nakon pojave "Prošlosti jedne iluzije" Fire je primljen u Francusku akademiju nauka. Ova knjiga sastoji se iz tri dela: prvi je idejnoistorijski osvrt na razvoj komunizma, drugi deo bavi se slomom prokomunističkih iluzija kod različitih pretežno francuskih intelektualaca, a najveći deo knjige je posvećen "rušenju mita o komunističkom antifašizmu". Razlozi demitologizacije antifašizma mogu postati nešto jasniji ukoliko se navede slično zalaganje vodećeg idejnog predstavnika ekstremne francuske desnice A. de Benoisa (Benoiist), o kom je još R. Aron u svojim sećanjima zabeležio da ga "neodoljivo potseća na fašistu ili nacistu" (Jaschke 1990, S. 88). Benoia se pridružio Fireovim ocenama o mistifikatorskoj funkciji antifašizma, radikalizujući ih u tezu da je antifašizam od